

بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش میزان جرایم (مورد مطالعه: جوانان شهرستان شهریار)

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۹/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۲/۰۵

سروش فتحی^۱، کاظم میر مقدم^۲

از صفحه ۱ تا ۲۲

چکیده

زمینه و هدف: وجود جرایمی چون سرقت، قتل و نظایر آن در یک جامعه، معلول ناسازگاری‌های اجتماعی و نحوه تعامل افراد جامعه با یکدیگر، نوع شبکه‌های ارتباطی، ارزش‌های حاکم بر این روابط و مهم‌تر از همه نحوه مشارکت افراد برای حل مشکلات متقابل است، به تعبیر دیگر کاهش یا تغییر سرمایه اجتماعی جامعه اثر مثبت و منفی در بروز یا کاهش و افزایش میزان ناهنجاری‌ها و جرایم دارد و در تبیین و تحلیل این مسائل و تصمیم‌گیری برای کاهش میزان جرائم و اصلاح افراد درگیر و در نهایت داشتن جامعه‌ای سالم و پویا، توجه به نحوه تعامل افراد جامعه در زمینه‌های مختلف ضروری است؛ از این‌رو هدف اصلی این پژوهش بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش جرم در شهرستان شهریار می‌باشد.

روش‌شناسی: مطالعه حاضر از نوع توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری شامل تمام جوانان ۱۸-۳۰ سال شهرستان شهریار (۲۸۸ نفر) و نمونه پژوهش ۱۷۴ نفر از جوانان (۸۷ نفر با تجربه مجرمیت، ۸۷ نفر بدون تجربه مجرمیت) بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش دو مقیاس محقق‌ساخته سرمایه اجتماعی و کاهش میزان جرایم بود. برای بررسی پایایی این ابزارها از آلفای کرونباخ و برای بررسی روایی آنها از روایی محتوایی استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد میزان سرمایه اجتماعی و ابعادش در بین مجرمین و غیر مجرمین تفاوت معنی‌داری دارد، که این میزان در مجرمین کمتر از غیر مجرمین بود. بین ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، همبستگی اجتماعی، تعامل گروهی، مشارکت اجتماعی) با کاهش میزان جرایم رابطه منفی و معناداری وجود دارد. هم‌چنین اعتماد اجتماعی پیش‌بینی کننده منفی و معنادار شاخص میزان جرم می‌باشد.

نتیجه‌گیری: افزایش اعتماد متقابل بین افراد جامعه، تعامل گروهی مثبت، همبستگی اجتماعی بالا و سطح خوب مشارکت اجتماعی، میزان جرم در جامعه را کاهش می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی، اعتماد، مشارکت، همبستگی، جرم، تعامل گروهی.

۱ - عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، گروه علوم اجتماعی، گرمسار، ایران. نویسنده مسئول: Fathi_soroush@yahoo.com

۲ - دانش آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، گروه علوم اجتماعی، گرمسار، ایران.

سرمایه اجتماعی مفهومی است که طی سه دهه اخیر از جایگاه مهمی در حوزه‌های مختلف علوم برخوردار شده است. البته این مفهوم را با بیانی متفاوت می‌توان در آثار جامعه‌شناسان کلاسیک نیز یافت. نوآوری ایده سرمایه اجتماعی قرار دادن این اندیشه در قالب سرمایه است. سرمایه اجتماعی در تلاش است تا از طریق روابط متقابل، هنجارها، اعتماد و شبکه‌های اجتماعی امکان مشارکت مردم در اقدامات جمعی را به‌منظور کسب منافع متقابل فراهم آورد. از این دیدگاه سرمایه اجتماعی به‌عنوان ابزاری کارآمد، قابلیت بالایی در تبیین و توضیح مسائل اجتماعی از جمله جرایم را خواهد داشت. سرمایه اجتماعی از طریق تقویت هنجارهای غیررسمی و افزایش اعتماد در بین شبکه‌های اجتماعی در تلاش است تا خودکنترلی را در بین کنش‌گران اجتماعی گسترش داده و موجب ارتقای راه‌کارهای پیشگیری از جرم شود و از هزینه‌های بخش رسمی سرکوب و مجازات به مقدار قابل توجهی بکاهد. سرمایه اجتماعی خانواده که شامل روابط صمیمی بین کودک و والدین و میزان زمانیست که اعضای خانواده با یکدیگر سپری می‌کنند و از این طریق هنجارها و ارزش‌ها را به نسل جدید منتقل می‌نمایند، هم‌چنین سرمایه اجتماعی مدرسه و میزان توانایی آن در آموزش هنجارها و افزایش اعتماد دانش‌آموزان نسبت به سایر نهادهای جامعه همگی در جامعه‌پذیر نمودن هر چه بیشتر کودکان و نوجوانان و در نتیجه کمک به رهیافت‌های پیشگیری رشدمدار مفید خواهد بود. در خصوص پیشگیری جامعه‌مدار و ارتباط آن با سرمایه اجتماعی نیز تمرکز بر مشارکت هر چه بیشتر شهروندان در سیاست‌گذاری‌های اجتماعی و استفاده از ظرفیت‌های بالقوه آنان در مدیریت مسائل اجتماعی و زمینه‌های موجود در جامعه که منجر به بزه‌کاری می‌گردند، در قالب سازمان‌های مردمی و غیردولتی می‌باشد. از مشارکت و همکاری کنش‌گران هم‌چنین می‌توان در اداره محیط‌های شهری و امور محله در خصوص فنون پیشگیری وضعی در سطح بالایی بهره‌برداری نمود. در مجموع سرمایه اجتماعی می‌تواند ابزار مناسبی برای پیشبرد اهداف پیشگیری از جرم به‌شمار رود (کریمی نورالدین وند، ۱۳۹۰: ۱۱). در این راستا در این تحقیق به بررسی نقش سرمایه اجتماعی جوانان شهرستان شهریار در کاهش میزان جرایم پرداخته شده است.

بیان مسئله

یکی از جنبه‌های مهم در توسعه‌ی پایدار اجتماعی استفاده از مفهوم سرمایه در وجه اجتماعی آن است. هر چند واژه سرمایه اساساً در قلمرو اقتصادی به کار گرفته می‌شود، اما از حدود دو دهه گذشته در قلمرو اجتماعی، نیز مورد پذیرش فزاینده‌ای قرار گرفته است، به نحوی که به‌عنوان یک منبع کارآمد و مهم در توسعه یافتگی مطرح شده است (مرکز آمایش سرزمین، ۱۳۸۵). آنچه در سرمایه و مفهوم آن نهفته است، سرمایه‌گذاری در روابط اجتماعی و افزایش، گسترش و به اشتراک گذاشتن منابع در روابط اجتماعی از طریق آن برای تسهیل کنش جمعی و گسترش اعتماد و داد و ستد در جامعه است؛ از این‌رو، روابط اجتماعی بستر اصلی سرمایه‌ی اجتماعی محسوب می‌شود (شجاعی باغینی، ۱۳۸۷: ۲۸).

سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از هنجارها، شبکه‌ها و اعتماد اجتماعی موجود در یک نظام است که کل نظام و عناصر آن را به هم مرتبط می‌سازد و از طریق تسهیل همیاری بین گروه‌ها و کاهش هزینه‌های مبادله منجر به تقویت رفتارهای همیارانه، نشر دانش و نوآوری و توسعه مسئولیت‌پذیری می‌گردد (فوکویاما^۱، ۱۹۹۸؛ واتکینز^۲، ۱۹۹۲: ۱۸). به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی به‌عنوان یک منبع اجتماعی در روابط میان افراد یافت می‌شود و در برگیرنده شبکه‌های اجتماعی، ساختار حمایتی، مشارکت اجتماعی، مدنی و سیاسی و همچنین اعتماد بین افراد و نظام‌های اجتماعی می‌باشد (اسپیلبرگ^۳، ۲۰۰۱: ۲۰۲). بدین ترتیب، سرمایه‌ی اجتماعی یک دارایی نامحسوس (لینا و ون برگ^۴، ۱۹۹۹: ۱۰۱) و یک کالای عمومی (کاظم‌زاده، ۱۳۸۹: ۱۵۵) است که از یک طرف منافع را برای نظام و اعضای آن فراهم می‌آورد و از طرف دیگر این امکان را به‌وجود می‌آورد تا افراد مسائل جمعی را راحت‌تر حل کنند و با احساس مسئولیت متقابل وظایف خود را به نحو احسن انجام دهند (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۱۵).

بر این اساس، با توجه به این‌که سرمایه‌ی اجتماعی یکی از شاخص‌های مهم برای بقا و دوام هر نظام اجتماعی محسوب می‌شود و با عنایت به این‌که سرمایه‌ی اجتماعی از

1- Fukuyama

2- Watkins

3- Speller berg

4- Leana & Van Buren

طریق مجموعه‌ای از روابط و هنجارهای اجتماعی به کیفیت روابط اجتماعی و توسعه و تحکیم همبستگی اجتماعی برای رشد و موفقیت و توسعه جامعه کمک می‌کند (گروتات و باستلار^۱، ۲۰۰۲؛ عزیزی، ۱۳۸۷)، پرداختن به چیستی و ماهیت آن و همچنین توجه به پیامدهای آن در نظام‌های اجتماعی دارای اهمیت است. یکی از پیامدهای آن، کارکرد عام المنفعه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی در ارتقای امنیت و کاهش جرایم است. به زعم بسیاری از آسیب‌شناسان، جرم‌شناسان و جامعه‌شناسان، همه‌ی صور و انواع جرایم و ناهنجاری‌ها و کج‌رفتاری‌های اجتماعی چون سرقت، قتل، انواع قاچاق، فحشاء، اعتیاد به مواد مخدر و مشروبات الکلی و نظایر آن چه به مثابه انحراف (کج‌روی) و چه در زمره بیماری یا اختلال، معلول ناسازگاری‌هایی است که بر روابط فرد و جامعه حاکم است و در تبیین و تحلیل این مسائل و تصمیم‌گیری برای کاهش میزان آسیب‌ها و اصلاح و بهبود افراد درگیر و در نهایت داشتن جامعه‌ای سالم، پویا و سعادتمند، لزوم توجه به شناخت و توسعه ساختارهای سرمایه اجتماعی و پیامدهای مثبت آن ضروری است. توسعه چنین شناختی می‌تواند مقدمه کاربرد و استفاده از قابلیت‌های این سرمایه در جهت توسعه روزافزون امنیت اجتماعی و کاهش جرایم واقع شود (شربتیان، ۱۳۹۰). نتایج تحقیقات محققان اجتماعی بیانگر این واقعیت است که با کاهش سرمایه اجتماعی، انحرافات افزایش می‌یابد و برعکس با افزایش سرمایه اجتماعی انحرافات و جرایم نیز کاهش می‌یابد.

ماهیت پیچیده مسائل اجتماعی ایجاب می‌کند تا در برخورد و شناخت مسائل اجتماعی، با تکمیل نظریات موجود و با اتکاء به یافته‌های نوین، دایره شناخت خود را گسترش داد. شناخت و درک درست از وضعیت روابط اجتماعی می‌تواند به درک بهتر علل بزه‌کاری نوجوانان یاری رساند. مک‌کارتی معتقد است، مفهوم سرمایه اجتماعی نگرشی را ارائه می‌دهد که باعث ایجاد دید عمیق‌تر و درک بهتر از علل جرم و بزه‌کاری می‌شود (سلمی و کیو یوری، ۲۰۰۶: ۱۲۵). سرمایه اجتماعی به‌عنوان ابزاری اساسی قابلیت و کارایی بالایی در بین و توضیح مسائل و مشکلات از جمله آسیب‌های اجتماعی دارد. عناصر این مفهوم اگر به‌خوبی مورد بررسی قرار گیرد، قادرند در شناخت و تحلیل مسائل مؤثر واقع شوند و راه‌کارهای مناسبی در پیشگیری از این آسیب‌ها ارائه نمایند

(مبارکی، ۱۳۸۳: ۸). سرمایه اجتماعی در روشن ساختن یکی از مشکلات مهم تحلیل اجتماعی، آنچه پیوند خرد و کلان (پیوند رفتار با متغیرهایی ساختاری) نام گرفته، سودمند عمل می‌کند (تاج‌بخش، ۱۳۸۴: ۱۱).

هر چند بررسی تأثیر روابط اجتماعی (سرمایه اجتماعی) بر روی مسائل اجتماعی موضوع تازه‌ای نیست، اما آزمون واقعی مفهوم سرمایه اجتماعی به‌عنوان یک سازه مفهومی، منجر به شکل‌گیری بینش‌های تازه‌ای در روابط اجتماعی و تأثیر این بینش‌ها بر زندگی افراد می‌شود. توسعه نظری این مفهوم ما را به سوی دانشی فراتر از دانش قبلی نسبت به روابط اجتماعی سوق می‌دهد. گوانووتر (۱۹۹۵) معتقد است در میان جوانان هر چه شدت روابط اجتماعی (همسالان) بیشتر باشد، انتشار رفتارهای نابهنجار به بقیه افراد که عضویت گروهی دارند، افزایش می‌یابد (استفان^۱، ۱۹۹۰: ۲۰۰). با همه این اوصاف و اهمیت اثرگذاری سرمایه اجتماعی در کاهش جرایم، پژوهش حاضر به‌منظور بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش میزان جرایم از نظر جوانان شهرستان شهریار طرح‌ریزی و اجرا شده است، تا ضمن سنجش دیدگاه جوانان درباره تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش میزان جرایم در جامعه، به توصیه‌های کاربردی جهت توسعه این رویکرد در قلمرو پژوهش دست یابد.

مبانی نظری

هدف از مرور مبانی نظری و پیشینه پژوهش تبیین و توصیف بهتر سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن در جامعه است؛ از این‌رو، در ادامه مفهوم سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر کاهش میزان جرایم در جامعه بسط داده شده است. بی‌سازمانی در سطح محله موجد انواع آسیب‌های اجتماعی است و این بی‌سازمانی خود معلول شرایطی است که میزان سرمایه اجتماعی آن را تعیین می‌کند، در واقع بی‌سازمانی اجتماعی معلول فرسایش سرمایه اجتماعی است و وقوع انواع جرایم نیز معلول بی‌سازمانی اجتماعی و به نوعی کج‌روی اجتماعی محسوب می‌شود. این مفهوم توسط نظریه‌پردازان متعدد این مکتب، از جمله شاول و مک کی، تامس و زنانیکی و... در تبیین چرایی وجود عنصر جرم و انحرافات شهری در محلات شهری به کار رفت. پیش فرض این رویکرد نظری این است که ساختار

بی‌سازمان یک محله شهری می‌تواند تبیین‌کننده وجود جرم در این محلات باشد. اساساً بی‌سازمانی اجتماعی به دلیل تغییرات اساسی ایجاد می‌شود و در نتیجه این تغییرات، شیرازه هنجارهای اجتماعی از هم پاشیده می‌شود و این هنجارها توان تنظیم رفتارهای اجتماعی را از دست می‌دهند (پروین، ۱۳۹۱: ۱۱۹). زوال پیوندهای محلی و توانایی ضعیف گروه‌های اولیه مانند خانواده و محله برای اعمال سازوکارهای غیررسمی کنترل اجتماعی در محیط شهری، از عوامل مستقیم جرم، بزه‌کاری جوانان و فساد هستند (کاوز^۱، ۲۰۰۵: ۵۰۴). تامس و زنانیکی با مطالعه مهاجران لهستانی به موضوع رابطه بی‌سازمانی اجتماعی، مهاجرت و جرم پرداخته و نشان می‌دهند که در مرحله اول مهاجرت، افراد نسل اول با از دست دادن ریشه اخلاقی و تکیه‌گاه‌های اجتماعی خود به شدت ضربه خورده و دچار بی‌ثباتی شده و به انحراف روی می‌آورند و سرانجام در فقر فرو می‌روند، در حالی که افراد نسل دوم با از میان رفتن اثرات بی‌ثباتی اخلاقی وارد عمل شده و گروه‌های جوان خرده فرهنگ‌های جوان را تشکیل می‌دهند (فکوهی، ۱۳۸۷: ۱۸۲).

برگس^۲ (۱۹۳۰) با طرح نظریه دوایر متحدالمرکز بر ناحیه گذار یا انتقالی به‌عنوان یک فضای بی‌سازمان می‌پردازد. وی شهر شیکاگو را به شکل دایره‌هایی می‌بیند که یکی پس از دیگری رشد کرده و توسعه می‌یابند. ناحیه گذار ناحیه‌ای است که پس از منطقه مرکز شهر شکل گرفته و دارای وضعیت بی‌سازمانی اجتماعی است که این وضعیت زمینه‌ساز و تبیین‌گر جرم و جنایت در ناحیه گذار یا انتقالی است. در نظریه برگس اساس شکل‌گیری شهر منطقه تجاری مرکزی^۳ (CBD) است که سایر حلقه‌ها به نوعی حاشیه^۴ نقطه مرکزی هستند. منطقه مرکزی با رشد شهر به مکانی با بالاترین قیمت‌های زمین مبتنی بر رقابت تبدیل می‌شود، در حالی که منطقه حاشیه‌ای شامل چهار منطقه شهری می‌شود: منطقه گذار^۵، منطقه منازل کارگران^۶، منطقه سکونت^۷ و منطقه تردد و مسافرت^۸.

1- Coase

2- Burgess

3- central business district

4- Surrounding

5- in transition

6- workingmen

7- residential

8- commuter

شاو و مکی^۱ (۱۹۴۲) مانند پارک و برگس به این موضوع پرداختند که چگونه ویژگی‌های ساختاری محله بر وقوع بزه‌کاری در میان قلمروهای محله‌ای اثر می‌گذارد، آن‌ها به‌طور خاص بر اثرات چهار وضعیت ساختاری بر میزان‌های بزه‌کاری توجه نشان دادند: پایگاه اقتصادی- اجتماعی پایین، عدم تجانس قومیتی، تحرک سکونتی و از هم گسیختگی خانوادگی. وجود این ویژگی‌ها نشانگر بی‌سازمانی اجتماعی است. شاو و مکی مانند توماس و زنائیکی معتقدند که بی‌سازمانی اجتماعی توانایی محلات شهری را برای تنظیم خودش از طریق کنترل‌های اجتماعی غیر رسمی کاهش می‌دهد، آن‌ها در مطالعه خود به متغیرهای دیگری مانند ترک تحصیل، میزان‌های مجرمان جوان، میزان‌های مرگ و میر نوزادان، میزان بیماری سل و میزان‌های اختلالات روانی اشاره می‌کنند (رینبرگر^۲ ۲۰۰۳: ۹). علاوه بر این، به نظر شاو و مکی محلات با ویژگی بی‌سازمانی و دارای میزان‌های بالای کجروی دارای ویژگی‌های دیگری نیز می‌باشند، از جمله: رشد بالای جمعیت، درصد بالای خانواده‌های نیازمند ترمیم^۳، میزان پایین مالکیت خانه، میزان پایین اجاره بها و پرسه زنی^۴. از نظر شاو و مکی بزه‌کاری با ساختار فیزیکی و سازمان اجتماعی شهر دارای رابطه است. به‌طور کلی در شکل کلاسیک از این مفهوم، شرایط بوم‌شناختی، شبکه‌های تعاملی را که ظرفیت تنظیم‌کنندگی محله را حفظ می‌کند، تخریب می‌کند که این حالی افزایش انحرافات اجتماعی را به دنبال دارد (کلوارد و اوهلین^۵، ۱۹۶۰: ۲۸۵).

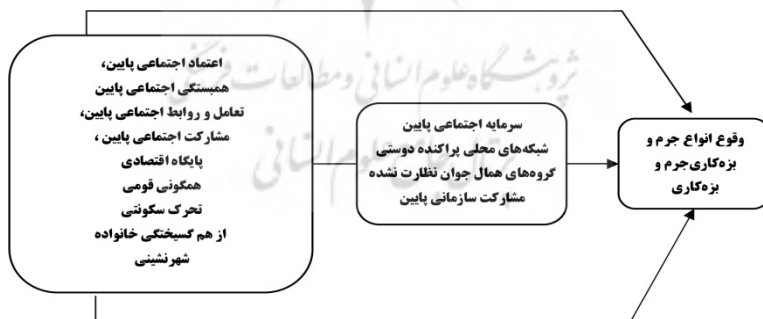

مدل ۱: مدل سامپسون و گروز از بی‌سازمانی اجتماعی

منبع: بورفیند و بارتوچ ۲۰۰۶: ۴۸۱

1 - Shaw & Mckay
2- Rhineberger
3 - on relief
4 - truancy
5- Cloward & Ohlin

سامپسون^۱ و گروزیک مدل علی از بی‌سازمانی را ارائه داده‌اند که در آن، ساختار محله (پایگاه اقتصادی، همگونی قومی، تحرک سکونتی، از هم گسیختگی خانواده و شهرنشینی) بر سازمان اجتماعی (شبکه‌های دوستی، نظارت بر گروه‌های همالان جوان و مشارکت در سازمان‌های محلی) تأثیر دارد، از نظر آن‌ها سازمان‌های اجتماعی سطح جرم و بزه‌کاری را تعیین می‌کنند. از نظر سامپسون، فقر، از هم گسیختگی خانواده و بی‌ثباتی مکانی از جمله ویژگی‌های ساختاری هستند که مانع روابط میان همسایه‌ها می‌شود و درگیری آن‌ها را در سازمان‌های محلی کاهش می‌دهد، به خاطر سرمایه اجتماعی پایین، این محلات قادر به اعمال کنترل‌های جمعی مؤثر در نواحی عمومی مانند خیابان‌ها و پارک‌ها نیستند (بورفیند و بارتوچ، ۲۰۰۶: ۴۸۱). سامپسون و همکاران مفهوم کارآمدی جمعی^۲ را در تکمیل نظریه بی‌سازمانی اجتماعی ارائه کرده‌اند (ویتو و دیگران، ۲۰۰۷: ۱۴۹). در نهایت می‌توان گفت که بی‌سازمانی اجتماعی به معنای شرایطی است که بر توانایی یک محله در شناخت ارزش‌های ساکنان یا حل مسایل عمومی آن‌ها اثر می‌کند (مارتینز و لی^۳، ۲۰۰۹: ۱۲۵). با توجه به مدل سامپسون و گروز از بی‌سازمانی اجتماعی و وقوع انواع جرایم، که اثرگذاری شبکه‌ها و پیوندهای اجتماعی، روابط اجتماعی، مشارکت و همبستگی که بر اثر اعتماد و همدلی به وجود می‌آید، به نوعی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی است که بر وقوع جرایم اثرگذار است. در شکل ذیل چگونگی اثرگذاری سرمایه اجتماعی به وضوح نشان داده شده است.

مدل ۲: اثرگذاری کاهش سرمایه اجتماعی بر وقوع جرم و بزه‌کاری

منبع: مورون و اوراهام، ۲۰۰۶: ۲۰۲؛ مارتینز و لی، ۲۰۰۹: ۱۲۵

1- Sampson
2- collective- efficacy
3- Martinez & Lee

فرضیه‌ها

فرضیه اصلی

به نظر می‌رسد هر چقدر میزان سرمایه اجتماعی در یک جامعه بیشتر باشد، میزان ارتکاب به جرم افراد کمتر خواهد بود.

فرضیه‌های فرعی

- به نظر می‌رسد هر چقدر میزان اعتماد اجتماعی در یک جامعه بیشتر باشد، میزان ارتکاب به جرم افراد کمتر خواهد بود.
- به نظر می‌رسد هر چقدر افراد یک جامعه از میزان همبستگی اجتماعی بیشتری برخوردار باشند، میزان ارتکاب به جرم افراد کمتر خواهد بود.
- به نظر می‌رسد هر چقدر میزان تعامل گروهی در بین اعضای یک جامعه بیشتر باشد، میزان ارتکاب به جرم افراد کمتر خواهد بود.
- به نظر می‌رسد هر چقدر میزان مشارکت اجتماعی در یک جامعه بیشتر باشد، میزان ارتکاب به جرم افراد کمتر خواهد بود.

روش‌شناسی تحقیق

این مطالعه از نظر روش تحقیق، توصیفی - همبستگی و از نظر هدف، کاربردی است. جامعه آماری شامل تمام جوانان ۳۰ - ۱۸ سال شهرستان شهریار (۲۸۸ نفر) و نمونه پژوهش ۱۷۴ نفر از جوانان (۸۷ نفر با تجربه مجرمیت، ۸۷ نفر بدون تجربه مجرمیت) بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش دو مقیاس محقق ساخته سرمایه اجتماعی مشتعل بر مؤلفه‌های (اعتماد اجتماعی، همبستگی اجتماعی، تعامل گروهی، مشارکت اجتماعی) و کاهش میزان جرایم بود. برای بررسی پایایی این ابزارها از آلفای کرونباخ و برای بررسی روایی آنها از روایی محتوایی استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه تحلیل شدند. اعتبار ابعاد مقیاس سرمایه اجتماعی توسط محقق به روش آلفای کرونباخ به ترتیب اعتماد اجتماعی (۰/۸۸)؛

همبستگی اجتماعی (۰/۹۰)؛ تعامل گروهی (۰/۸۸) مشارکت اجتماعی (۰/۸۷) محاسبه شده است. به منظور تعیین روایی خرده مقیاس‌ها، ضریب همبستگی نمره کل هر خرده مقیاس با گویه‌های مربوط به آن محاسبه شد. دامنه همبستگی گویه‌های اعتماد اجتماعی با نمره کل ۰/۴۹ - ۰/۳۵؛ دامنه همبستگی گویه‌های همبستگی اجتماعی با نمره کل ۰/۸۹ - ۰/۸۰؛ دامنه همبستگی گویه‌های تعامل گروهی با نمره کل ۰/۷۶ - ۰/۴۷ و همچنین دامنه همبستگی گویه‌های مشارکت اجتماعی با نمره کل ۰/۷۶ - ۰/۴۷ به دست آمده است. برای تحلیل داده‌ها از بسته‌بندی آماری برای تحلیل داده‌های علوم اجتماعی نسخه ۱۹^۱ و آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. یافته‌های توصیفی و استنباطی به شرح زیر است:

یافته‌های توصیفی

جدول شماره (۱): توزیع فراوانی سرمایه اجتماعی و ابعاد آن در بین مجرمین و غیر مجرمین

وضعیت جرم	سطح	میزان	مجرم	غیر مجرم
اعتماد اجتماعی	پایین	فراوانی	۶۸	۱۲
		درصد	٪۶۸	٪۱۲
	متوسط	فراوانی	۱۸	۱۸
		درصد	٪۱۸	٪۱۸
	بالا	فراوانی	۱۴	۷۰
		درصد	٪۱۴	٪۷۰
همبستگی اجتماعی	پایین	فراوانی	۷۴	۱۸
		درصد	٪۷۴	٪۱۸
	متوسط	فراوانی	۱۵	۱۷
		درصد	٪۱۵	٪۱۷
	بالا	فراوانی	۱۱	۶۵
		درصد	٪۱۱	٪۶۵
تعامل گروهی	پایین	فراوانی	۷۱	۲۰
		درصد	٪۷۱	٪۲۰
	متوسط	فراوانی	۲۹	۱۵
		درصد	٪۲۹	٪۱۵
	بالا	فراوانی	۹	۶۵
		درصد	٪۹	٪۶۵

1 - Statistical Package for the Social Sciences (SPSS V19)

وضعیت جرم	سطح	میزان	مجرم	غیر مجرم
مشارکت اجتماعی	پایین	فراوانی	۵۲	۴۵
		درصد	%۵۲	%۴۵
	متوسط	فراوانی	۲۲	۱۷
		درصد	%۲۲	%۱۷
	بالا	فراوانی	۲۶	۳۸
		درصد	%۲۶	%۳۸
سرمایه اجتماعی	پایین	فراوانی	۷۲	۱۷
		درصد	%۷۲	%۱۷
	متوسط	فراوانی	۱۶	۴۰
		درصد	%۱۶	%۴۰
	بالا	فراوانی	۱۲	۴۳
		درصد	%۱۲	%۴۳

با توجه به اطلاعات جدول شماره یک، وضعیت اعتماد اجتماعی مجرمین ۶۸ درصد در سطح پایین است و اعتماد اجتماعی غیر مجرمین ۷۰ درصد در سطح بالا، و این تفاوت محسوس نشان از تفاوت معنی دار بین میزان اعتماد اجتماعی دو گروه مجرمین و غیر مجرمین است. هم چنین میزان همبستگی اجتماعی مجرمین و غیر مجرمین نیز متفاوت است، به طوری که ۷۴ درصد از مجرمین همبستگی اجتماعی پایین دارند و در مقابل ۶۵ درصد از غیر مجرمین همبستگی اجتماعی بالا دارند. در تعامل گروهی ۷۱ درصد مجرمین تعاملات گروهی در سطح پایین دارند و ۶۵ درصد غیر مجرمین تعاملات گروهی بالا دارند. در مشارکت اجتماعی ۵۲ درصد مجرمین مشارکت پایینی دارند و نیز ۴۵ درصد غیر مجرمین نیز مشارکت اجتماعی پایینی دارند و در این مؤلفه آن طور که از اطلاعات جدول بر می آید، تفاوت زیادی بین میزان مشارکت اجتماعی مجرمین و غیر مجرمین وجود ندارد. در نهایت سرمایه اجتماعی دو گروه مجرمین و غیر مجرمین تفاوت محسوس و معنی داری باهم دارند، به طوری که ۷۲ درصد مجرمین سرمایه اجتماعی پایینی دارند و در مقابل ۴۳ درصد غیر مجرمین سرمایه اجتماعی بالایی دارند، تحلیل توصیفی اطلاعات به دست آمده حاکی از آن است سرمایه اجتماعی رابطه معنی داری با جرم دارد، به طوری که سرمایه اجتماعی مجرمین به نسبت پایین تر از سرمایه اجتماعی غیر مجرمین است.

یافته‌های استنباطی

با توجه به این که کلیه متغیرها دارای گویه‌های متعددی بودند، برای اجرای آزمون این گویه جمع شده و به متغیرهایی در سطح سنجش فاصله‌ای تبدیل شده و در نتیجه از آزمون پیرسون و رگرسیون استفاده شده است.

جدول شماره (۲): خلاصه نتایج آزمون‌های آماری سنجش رابطه ارتکاب به جرم با متغیرهای پژوهش

ردیف	متغیرهای مستقل	متغیر وابسته (ارتکاب به جرم)	
		مقدار p	سطح معنی داری
			رابطه یا عدم رابطه
۱	اعتماد اجتماعی	۰/۵۵۶-	رابطه معکوس و معنی داری وجود دارد.
۲	همبستگی اجتماعی	۰/۵۰۱-	رابطه معکوس و معنی داری وجود دارد.
۳	تعامل گروهی	۰/۵۲۹-	رابطه معکوس و معنی داری وجود دارد.
۴	مشارکت اجتماعی	۰/۱۴۴-	رابطه معکوس و معنی داری وجود دارد.
۵	سرمابه اجتماعی	۰/۶۰۹-	رابطه معکوس و معنی داری وجود دارد.

فرضیه ۱: به نظر می‌رسد هر چقدر میزان اعتماد اجتماعی در یک جامعه بیشتر باشد، میزان ارتکاب به جرم افراد کمتر خواهد بود.

ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۵۵۶- و در سطح ۰/۰۰۱ معنی دار است و رابطه عکس و منفی بین دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر هر چه میزان اعتماد اجتماعی افزایش یابد، میزان ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد. اما نه صد در صد موارد، بلکه در ۵۶/۶ درصد از موارد این امر امکان‌پذیر است؛ بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر رابطه بین «میزان اعتماد اجتماعی و ارتکاب به جرم» تأیید می‌شود. شدت ارتباط این دو متغیر (۰/۵۵۶-) در سطح خوب ارزیابی می‌شود.

فرضیه ۲: به نظر می‌رسد هر چقدر افراد یک جامعه از میزان همبستگی اجتماعی بیشتری برخوردار باشند، میزان ارتکاب به جرم افراد کمتر خواهد بود.

ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۵۰۱- و در سطح ۰/۰۰۰ معنی دار است و رابطه عکس و منفی بین دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر هر چه میزان همبستگی اجتماعی افزایش یابد، میزان ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد، اما نه صد درصد موارد، بلکه در ۵۰/۱ درصد از موارد این امر امکان‌پذیر است؛ بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر

رابطه بین «میزان همبستگی اجتماعی و ارتکاب به جرم»، تأیید می‌شود. شدت ارتباط این دو متغیر (۰/۵۰۱-) در سطح خوب ارزیابی می‌شود.

فرضیه ۳: به نظر می‌رسد هر چقدر میزان تعامل گروهی در بین اعضای یک جامعه بیشتر باشد، میزان ارتکاب به جرم افراد کمتر خواهد بود.

ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۵۲۹- و در سطح ۰/۰۲۰ معنی‌دار است و رابطه عکس و منفی بین دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر هر چه میزان تعامل گروهی افزایش یابد، میزان ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد، اما نه در صد درصد موارد، بلکه در ۵۲/۹ درصد از موارد این امر امکان‌پذیر است؛ بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر رابطه بین «میزان تعامل گروهی و ارتکاب به جرم»، تأیید می‌شود. شدت ارتباط این دو متغیر (۰/۵۲۹-) در سطح خوب ارزیابی می‌شود.

فرضیه ۴: به نظر می‌رسد هر چقدر میزان مشارکت اجتماعی در یک جامعه بیشتر باشد، میزان ارتکاب به جرم افراد کمتر خواهد بود.

ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۱۴۴- و در سطح ۰/۰۴۲ معنی‌دار است و رابطه عکس و منفی بین دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر هر چه میزان مشارکت اجتماع افزایش یابد، میزان ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد؛ اما نه در صد درصد موارد، بلکه در ۱۴/۴ درصد از موارد این امر امکان‌پذیر است؛ بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر رابطه بین «میزان مشارکت اجتماعی و ارتکاب به جرم»، تأیید می‌شود. شدت ارتباط این دو متغیر (۰/۱۴۴-) در سطح پایین ارزیابی می‌شود.

فرضیه اصلی: به نظر می‌رسد هر چقدر میزان سرمایه اجتماعی در یک جامعه بیشتر باشد، میزان ارتکاب به جرم افراد کمتر خواهد بود.

ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۶۰۹- و در سطح ۰/۰۰۰ معنی‌دار است و رابطه عکس و منفی بین دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر هر چه میزان سرمایه اجتماعی افزایش یابد، میزان ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد. اما نه در صد درصد موارد، بلکه در ۶۰/۹ درصد از موارد این امر امکان‌پذیر است؛ بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر رابطه بین «میزان سرمایه اجتماعی و ارتکاب به جرم»، تأیید می‌شود. شدت ارتباط این دو متغیر (۰/۶۰۹-) در سطح خوب ارزیابی می‌شود.

برای پاسخ به پرسش پژوهش که آیا بین سرمایه اجتماعی و ابعاد آن و ارتکاب به جرم رابطه وجود دارد؟ به منظور سنجش میزان تأثیرگذاری ابعاد سرمایه اجتماعی بر ارتکاب به جرم از رگرسیون چندگانه استفاده شده است.

همان گونه که در جدول شماره سه مشاهده می‌گردد، ابعاد سرمایه اجتماعی ۴۰ درصد از واریانس ارتکاب به جرم را پیش‌بینی می‌کند ($R^2=0.0/400$, $F(27.489)$, $P<0.01$). نتایج به دست آمده حاکی از آن است که اعتماد اجتماعی با ضریب رگرسیون -0.265 و سطح معناداری 0.037 دارای قابلیت پیش‌بینی منفی و معنادار ارتکاب به جرم می‌باشد ($\beta=-0.265$, $P<0.01$). اما ابعاد دیگر سرمایه اجتماعی (همبستگی، مشارکت، تعامل) پیش‌بینی کننده معنادار ارتکاب به جرم نمی‌باشند.

جدول شماره (۳): میزان پیش‌بینی ارتکاب به جرم بر اساس ابعاد سرمایه اجتماعی

نتیجه آزمون	سطح معناداری	t مقدار	β	SE	B	R^2	R	F	متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین
تأیید	۰/۰۳۷	۲/۰۹۹	-۰/۲۶۵	۰/۱۵۶	-۰/۳۲۷	۰/۴۰۰	۰/۶۴۴	۲۷/۴۸۹ $p<0/001$	ارتکاب به جرم	اعتماد اجتماعی
رد	۰/۱۸۵	۱/۳۲۹	-۰/۱۶۶	۰/۱۵۳	-۰/۲۰۳					همبستگی اجتماعی
رد	۰/۱۱۵	۱/۵۸۵	-۰/۱۸۹	۰/۱۴۶	-۰/۲۳۱					تعامل گروهی
رد	۰/۴۴۹	۰/۷۵۸	۰/۰۶۹	۰/۱۲۰	۰/۰۹۱					مشارکت اجتماعی

نتیجه‌گیری

هدف اصلی این تحقیق، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و میزان ارتکاب جرم در شرایط کنونی شهرستان شهریار بود که به منظور بررسی ابعاد این مسئله و سازوکارهای تأثیرگذاری آن، طبق معمول تئوری‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفت و تا حدودی عوامل تعدیل‌کننده این رابطه مشخص شد. سپس با الهام از این دیدگاه‌ها با هدف توسعه یک مدل ترکیبی، رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم و همچنین عوامل واسط در این زمینه مورد بررسی قرار گرفت و با توجه به داده‌های به دست آمده از پیمایش، با

استفاده از آزمون‌های مختلف آماری، مدل توسعه داده شده و روابط بین سازه‌های آن مورد آزمون قرار گرفته و در نهایت نیکویی برازش آن مشخص شد.

سؤال اول پژوهش به دنبال سنجش رابطه معناداری میان اعتماد اجتماعی افراد (متغیر مستقل) و میزان ارتکاب جرم افراد است. که با همبستگی پیرسون محاسبه شده و سطح معنی‌داری به دست آمده برابر با $0/001$ که از سطح مورد نظر $0/05$ کوچک‌تر است و رابطه بین اعتماد اجتماعی و وقوع جرم تأیید می‌شود و از آنجا که میزان ضریب پیرسون $0/556-$ و جهت آن معکوس است، نشان می‌دهد هرچقدر اعتماد اجتماعی بیشتر باشد، وقوع جرم کاهش پیدا می‌کند؛ لذا فرضیه ادعا پذیرفته است. بدین ترتیب با 95 درصد احتمال می‌توان گفت که بین اعتماد اجتماعی افراد و میزان ارتکاب جرم آنها رابطه معنی‌داری وجود دارد. به بیان دیگر هر چه میزان اعتماد اجتماعی افراد بالاتر می‌رود، میزان ارتکاب جرم آنها کاهش می‌یابد.

نتیجه حاصل شده با مبانی نظری به‌کار گرفته شده در ارتباط مستقیم است. همان‌طور که از نظریات گیدنز نیز بر می‌آید اعتماد را می‌توان به‌عنوان اطمینان به قابلیت یک شخص یا سیستم با در نظر گرفتن رشته خاصی از نتایج یا وقایع تعریف کرد که طی آنها، آن اطمینان بیانگر ایمان به پاکدامنی دیگران یا عشق به آنها و با ایمان به صحت اصول انتزاعی و مجرد (مثل دانش فنی) است (امیر کافی، $1375: 7$). در واقع، اعتماد به معنی اعتقاد یا اطمینان راسخ به صداقت، درستی، وثوق و عدالت یک شخص، گروه یا کلیت جامعه می‌باشد (صفدری، $1374: 77$).

سؤال دوم پژوهش به دنبال رابطه معناداری میان رابطه متقابل افراد (متغیر مستقل) و میزان ارتکاب جرم افراد است. همان‌طور که در نتایج سنجش این فرضیه می‌بینیم، که با همبستگی پیرسون محاسبه شده و سطح معنی‌داری به دست آمده برابر با $0/020$ که از سطح مورد نظر $0/05$ کوچک‌تر است و رابطه بین تعامل گروهی و وقوع جرم تأیید می‌شود و از آنجا که میزان ضریب پیرسون $0/529-$ و جهت آن معکوس است، نشان می‌دهد هرچقدر تعامل گروهی بیشتر باشد، وقوع جرم کاهش پیدا می‌کند. بدین ترتیب با 95% احتمال می‌توان گفت که بین تعامل گروهی و میزان ارتکاب جرم آنها رابطه معنی‌داری وجود دارد. به بیان دیگر هر چه میزان روابط متقابل افراد بالاتر می‌رود، میزان ارتکاب جرم آنها کاهش می‌یابد.

منظور از روابط همسایگی میزان روابط و پیوندهایی است که هر فرد در زندگی روزمره خود با افراد محله و همسایه‌های خود دارد. به بیان دیگر، هر چه میزان روابط متقابل افراد بالاتر می‌رود، میزان ارتکاب جرم آنها کاهش می‌یابد. منظور از روابط همسایگی میزان روابط و پیوندهایی است که هر فرد در زندگی روزمره خود با افراد محله و همسایه‌های خود دارد. پوتنام این نوع شبکه‌ها را در تقویت سرمایه اجتماعی مفید و مؤثر می‌داند.

از سویی دیگر سرمایه اجتماعی در درون خانواده شامل هنجارها، شبکه‌ها اجتماعی و روابط بین والدین و فرزندان است که برای فرزندان به‌خصوص در درون جامعه‌پذیری بسیار گران‌بها است. این سرمایه اجتماعی از طریق سرمایه اجتماعی از طریق سرمایه‌گذاری در کنش متقابل بین افراد خانواده و با ایجاد فرصت برای کنش‌های بین شخصی و فراوانی و مدت زمان کنش ظاهر می‌شود.

سؤال سوم پژوهش به دنبال رابطه معناداری میان رابطه همبستگی اجتماعی (متغیر مستقل) و میزان ارتکاب جرم افراد است.

همان‌طور که در نتایج سنجش این فرضیه می‌بینیم، با همبستگی پیرسون محاسبه شده و سطح معنی‌داری به‌دست آمده برابر با $0/000$ که از سطح مورد نظر $0/05$ کوچک‌تر است، رابطه بین همبستگی اجتماعی و وقوع جرم تأیید می‌شود و از آنجا که میزان ضریب پیرسون $0/501-$ و جهت آن معکوس است، نشان می‌دهد هرچقدر همبستگی بیشتر باشد، وقوع جرم کاهش پیدا می‌کند. بدین ترتیب با 95 درصد احتمال می‌توان گفت که بین همبستگی اجتماعی و میزان ارتکاب جرم آنها رابطه معنی‌داری وجود دارد. به بیان دیگر، هر چه میزان همبستگی افراد بالاتر می‌رود، میزان ارتکاب جرم آنها کاهش می‌یابد. همبستگی اجتماعی در سطحی فراتر از تعاملات گروهی قرار دارد و به نوعی شعاع همبستگی نسبت به تعاملات گروهی و روابط متقابل بیشتر است.

سؤال چهارم پژوهش به دنبال رابطه معناداری میان مشارکت اجتماعی (متغیر مستقل) و میزان ارتکاب جرم افراد است. همان‌طور که در نتایج سنجش این فرضیه می‌بینیم، که با همبستگی پیرسون محاسبه شده و سطح معنی‌داری به‌دست آمده برابر

با ۰/۰۴۲ که از سطح مورد نظر ۰/۰۵ کوچکتر است و رابطه بین مشارکت اجتماعی و وقوع جرم تأیید می‌شود و از آنجا که میزان ضریب پیرسون ۰/۱۴۴- و جهت آن معکوس است، نشان می‌دهد هرچقدر مشارکت اجتماعی بیشتر باشد، وقوع جرم کاهش پیدا می‌کند. بدین ترتیب با ۹۵ درصد احتمال می‌توان گفت که بین مشارکت اجتماعی و میزان ارتکاب جرم آنها رابطه معنی‌داری وجود دارد. به بیان دیگر هر چه میزان مشارکت اجتماعی افراد بالاتر می‌رود، میزان ارتکاب جرم آنها کاهش می‌یابد.

با توجه به این که نتایج تحقیق حاضر، با بیشتر یافته‌های تحقیقاتی قبلی که در پیشینه تحقیق به آنها اشاره گردید، هم‌خوانی دارد و در واقع از آنها حمایت می‌نماید، می‌توان گفت که تحقیق حاضر از پشتوانه تئوری قوی و محکمی برخوردار بوده و نتایج حاصل از آن را با اطمینان به کل جامعه آماری تعمیم داد؛ از این‌رو، در این قسمت به برخی از این نتایج اشاره می‌گردد:

نتایج به‌دست آمده از آزمون‌های آماری مختلف، نشان می‌دهد که نابرابری درآمد و احساس محرومیت نسبی از طریق کاهش سرمایه اجتماعی بر روی جرم و جنایت تأثیر می‌گذارد. این نتیجه از تئوری پ. کندی و همکارانش در ایالات متحده (۱۹۹۸) که معتقدند، ابتدا افزایش شکاف بین ثروتمند و فقیر باعث سست شدن انسجام اجتماعی یا فرسایش سرمایه اجتماعی گردیده و سپس کاهش سرمایه اجتماعی به ترتیب باعث افزایش قتل با اسلحه گرم و جرم خشونت‌آمیز می‌شود، حمایت می‌کند، هم‌چنین یافته مذکور، با تئوری چلبی که معتقد است نابرابری از طریق ایجاد تضاد توزیعی تبدیل به خصومت کل و انتشاری شده و به شکل جرم و جنایت تجلی می‌نماید، هم‌خوانی دارد.

بررسی مؤلفه‌های مختلف سرمایه اجتماعی در سطح کلان نشان می‌دهد که از بین این مؤلفه‌ها شاخص اعتماد اجتماعی در مقایسه با معرف‌های دیگر سرمایه اجتماعی نسبت به تبیین جرم جوامع تعیین‌کننده‌تر است. این نتیجه با یافته‌های دانیل لدرمن و همکارانش (۱۹۹۹) مطابقت دارد؛ آنها نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که از بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی تنها اعتماد به اعضای جامعه کاهش وقوع جرم خشونت‌آمیز تأثیر دارد. نتایج مربوط به سنجش دیگر معرف‌های سرمایه اجتماعی بیشتر غیر واضح می‌باشد. به نظر آنها دلیل این امر ممکن است ترکیب نمونه‌های محدود شده، ناتوانی نسبت به کنترل کامل روابط علی- معکوس و به احتمال زیاد به خاطر تأثیرات

متضادی باشد که سرمایه اجتماعی کل جامعه و گروه‌های خاص ممکن است بر روی وقوع جرم و خشونت‌آمیز مورد توجه قرار دهند و به این نتیجه رسیدند که هم کاهش در نابرابری و هم افزایش در رشد اقتصادی منجر به پایین آمدن میزان جرم خشونت‌آمیز می‌شود. در تحقیق حاضر نیز دقیقاً همین نتیجه به دست آمده و مورد حمایت واقع شد.

نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد که بین احساس محرومیت نسبی و سرمایه اجتماعی با جرائم خشونت‌آمیز رابطه وجود دارد. نتیجه فوق، از یافته‌های کاواچی و همکارانش^۱ (۱۹۹۹) که معتقدند جرائم خشونت‌آمیز دائماً با محرومیت نسبی و معرف‌های سرمایه اجتماعی رابطه دارند، حمایت می‌کند.

نخستین محدودیت این مطالعه مربوط به نمونه شرکت‌کنندگان است. یافته‌های حاصل از این مطالعه به جامعه جوانان شهرستان شهریار قابل تعمیم هستند. محدودیت دیگر این مطالعه مربوط به ابزارهای اندازه‌گیری است. ابزارهای اندازه‌گیری پرسش‌نامه‌ای دارای تعدادی از محدودیت‌های ذاتی (خطاهای اندازه‌گیری، عدم خویشتن‌نگری، پاسخ‌های قابل پذیرش اجتماعی و...) هستند.

پیشنهادها

با توجه به نتایج پژوهش و با در نظر گرفتن مشاهدات و شواهد موجود به منظور ترویج سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر کاهش ارتکاب به جرایم پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

۱. جهت کاهش ارتکاب به جرم، تأکید بر کنترل‌های رسمی مانند تأکید صرف بر پلیس، ناکافی است و در این راستا توجه به کنترل‌های غیررسمی و از طریق بخش مدنی جامعه و افزایش سرمایه اجتماعی بسیار کارگشا خواهد بود؛

۲. توجه به افزایش سرمایه اجتماعی از موضوعاتی است که بایستی مورد نظر مدیران و صاحب‌نظران نیروی اجتماعی باشد. افزایش اعتماد متقابل بین افراد جامعه، تعامل گروهی مثبت، همبستگی اجتماعی بالا و سطح خوب مشارکت اجتماعی، میزان جرم در جامعه را کاهش می‌دهد؛

۳. احساس مسئولیت اجتماعی مدیران دولتی، ایجاد حس یگانگی و وحدت با جامعه و پایبندی به اصول اخلاقی می‌تواند بر ضایعه کاهش اعتماد اجتماعی غلبه کند و به ایجاد سرمایه اجتماعی و فضای اطمینان و اعتماد و کاهش جرایم یاری رساند.

منابع

- اکبری، امین (۱۳۸۳). نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت - بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی و اجتماعی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم اجتماعی تهران.
- امیرکافی، مهدی (۱۳۸۶). بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد و... دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه شهید بهشتی.
- بهزاد، داوود (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی بستری برای ارتقاء سلامت روان. فصلنامه رفاه اجتماعی، صص ۴۳-۵۴-۶
- پاتنام، روبرت (۱۳۸۰). دموکراسی و سنت‌های مدنی. ترجمه محمد تقی دلفروز، چاپ اول، تهران: دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور.
- پروین، ستار (۱۳۹۱). مطالعه جامعه‌شناختی آسیب‌پذیری کارگران مهاجر فصلی در شهر تهران. پایان‌نامه دکتری دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- توسلی، غلام‌عباس (۱۳۷۴). نظریه‌های جامعه‌شناسی. چاپ پنجم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- چلبی، مسعود؛ مبارکی، محمد (۱۳۸۴). تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطح خرد و کلان. مجله جامعه‌شناسی ایران، ۶ (۲)، صص ۳-۴۴.
- رضانی، محمدعلی (۱۳۸۶). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و شدت جرم، پایان‌نامه کارشناسی ارشد و... دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تبریز.
- سالنامه آماری کشور، ۱۳۸۲.
- شارع‌پور، محمود (۱۳۸۰). مدل‌سازی معادله ساختاری: آشنایی با کاربردهای برنامه لیزرل در تحقیقات اجتماعی. فصلنامه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی، شماره ۱۳ و ۱۴.
- شجاعی باغینی، محمدمهدی و همکاران (۱۳۸۷). مبانی مفهومی سرمایه اجتماعی. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، چاپ اول.
- صدیق سروسستانی، رحمت‌الله (۱۳۷۳). آسیب‌شناسی اجتماعی. واحد آموزش جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران شاخه علوم اجتماعی، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران.
- صفدری، سلمان (۱۳۷۴). رضایت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد پژوهش اجتماعی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

- عزیزی، نعمت‌الله (۱۳۸۷). نقش علوم انسانی در توسعه سرمایه اجتماعی. فصلنامه فرایند مدیریت و توسعه، شماره‌های ۶۸ و ۶۹، صص ۷۸-۵۸.
- فاین، بن (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی و نظریه اجتماعی، ترجمه سید محمد کمال سروریان. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- فکوهی، ناصر (۱۳۸۷). انسان‌شناسی شهری. تهران: نشر نی.
- فوکویاما، فرانسیس (۱۳۷۹). پایان‌نامه نظم، سرمایه اجتماعی و حفظ آن. ترجمه غلام‌عباس توسلی، تهران: جامعه ایرانیان.
- فیروزآبادی، سید احمد (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن در شهر تهران. دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- قلی‌پور، آرین (۱۳۸۶). مدیریت رفتار سازمانی (رفتار فردی). چاپ اول، تهران: انتشارات سمت.
- کاظم‌زاده، اکبر (۱۳۸۹). نظارت همگانی و سرمایه اجتماعی، نظارت همگانی شهروندی و توسعه سازمانی (مجموعه مقالات). تهران: فرهنگ صبا.
- کریمی نورالدین‌وند، معصومه (۱۳۹۰). نقش سرمایه اجتماعی در پیشگیری از جرم. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- کیان تاجبخش، یحیی (۱۳۸۴). وضعیت سرمایه اجتماعی در ایران. مجله رشد آموزش علوم اجتماعی، دوره نهم، شماره دوم.
- مبارکی، محمد (۱۳۸۴). تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان. مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۲، صص ۴۳-۳.
- مسعودنیا، ابراهیم و همکاران (۱۳۹۰). تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی به توزیع فضایی جرایم در شهرستان یزد. فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، شماره اول، سال چهارم.
- ممتاز، فریده (۱۳۸۱). انحرافات اجتماعی: نظریه‌ها و دیدگاه‌ها، تهران: نشر دیدار.
- Burfeind, W. , James & Dawn Bartusch (2006). Juvenile delinquency: an integrated approach, Janes and Bartlett publishers.
- Caves, W. & Roger et al (2005). Encyclopedia of the City. Published by Routledge
- Cloward. R. A&L. Ohlin (1960). Delinquency and opportunity, new yourk: the free press.
- Fukuyama, F. , (1982). The asymmetric society. Syracuse, New York: Syracuse University Press.

- Grattet, Ryken (2009). the Urban Ecology of Bias Crime: A Study of Disorganized and Defended Neighborhoods. Social Problems, Vol. 56, Issue 1
- Kawachi , I. , Kennedy , B. P. , Lochner, K. , Prothrow-Smith, D. (1997). Social capital, income inequalit , and mortality. American Journal of Public Health. 87.
- Lederman, Daniel and etal (1999). Violent crime: Does social capital, attar: 1-43: www. rose-net. com.
- Martinez, Ramiro, Lee (2009). On immigration and crime from crime and criminal: contemporary and classic reading in criminology edited by Frank scarcity ET al. axford university press.
- Morenoff, Jeffrey and Avraham Astro (2006). Immigration assimilation and crime: generational differences in youth violence in Chicago. From immigration and crime, race. Ethnicity and violence edited by Ramiro Martinez& Abel Valenzuela. new your university press.
- Rhineberger,M, Gayle (2003). Social disorganization, disorder, social cohesion, informal control: a reformation and test of systemic social disorganization theory. Western Michigan University, doctoral dissertation.
- Shaw, C. R. & McKay, H. D. , (1931). Social Factors in Juvenia Delinquency”, Report on the Causes of Crime, vol. II. New York, Plenum Press.
- Speller berg, A. , (2001). Framework for the Measurement of Social Capital in New Zealand. Social Capital Programmed team. Statistics New Zealand.
- Vito Gennaro, Jeffrey, Maahs and Ronald M. Holmes (2007). Criminology Theory, Research, and Policy. Jones & Bartlett Learning.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی